

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:

Egész évre 12 ft, félre 6 ft, évnegyedre 3 ft o. é.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 1222. sz. Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASZATI NAPILAP.

Hirdetési díj: 31 hasábos garmond sorért 1-ször 7 kr. 2-ször 6 kr. 3-szor 5 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj. — Hirdetések felvételnek: Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László könyvkereskedésében. Pesten: Zeisler M. (Király-utca 60. sz.) Bécsben: Haasenstejn és Vogler-nél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) Rudolf Mosse off. Zeitungs-Agent Nyilttérli ozikkek:

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők. — Előfizetések a hirdetési díjak a vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Előfizetési felhívás

1872-re.

A „Kolozsvári Közlöny“ pályafutásának XVII-dik évét kezdi meg, új szerkesztőség vezetése alatt.

E lap mindig arra törekedett, hogy a hazai, országos és helyi érdekeket hiven szolgálja, s a közművelődés és alkotmányos szabadság előmozdítása által a szabadelvű haladás egyik emelvényét képezze, kiérdemelve ez úton buzgó olvasó közönsége bizalmát, pártolását.

Napjainkban a napisajtó közlönyeivel szemben is láthatólag fokozodnak az olvasók igényei. Ezt tettük mi is számításba, midőn a meglevő régi erők mellé újakat igyekeztünk nyerni, hogy így a „Kolozsvári Közlöny“-t tartalomdúsá, változatossá, a haladó kör magasabb igényeinek megfelelőbbé tessük. Örömmel jelentjük, hogy új, tekintélyes irodalmi erőket megnyerünk sikerült.

Számos olyan publicista lépett már is soraink közé, kiknek nevét a tudományos szakirodalom is jól ismeri, még többen vannak olyan férfiak, kik szellemi, hathatós támogatásukat megígérték, úgy itt helyben mint Pesten és a vidéken s akik adott szavukat be is fogják váltani. Az új erők szellemi műveivel már is gyakran találkozhattak két hó óta t. olvasóink a „Kolozsvári Közlöny“ hasábjain.

Lapunkat jövőre új rendezést, hogy lehetőleg hetenként 1—2-szer egészítve adunk.

Minden törekvésünket oda irányozzuk, hogy a „Kolozsvári Közlöny“ ezután is hasznos, életrevaló és kedvelt lapja legyen a magyar napi sajtónak.

Ily irányban törekszünk haladni, s hogy fogunk is még pedig eredménnyel, erre nézve biztosíték azon jó nevű írók tömege, kik lapunk zászlója alá sorakoztak. Tisztelettel hívjuk fel tehát t. olvasóinkat és elváratainkat az előfizetésre s lapunk szellemi támogatására, körükben való ajánlására.

Előfizetési feltételek:

egész évre . . . . . 12 ft o. é.

fél évre . . . . . 6 ft „ „

évnegyedre . . . . . 3 ft „ „

a „Kolozsvári Közlöny“ szerkesztősége.

Az előfizetési pénzeket egyenesen a szerkesztőséghez kérjük beküldeni.

Visszapillantás.

M.-Vásárhely, decz. 25. 1871.

Ma-holnap egy évnek ismét vége van.

Vessünk számot komoly, elfogulatlan bírálat-tal, mit tettünk?

Teljesítettük-e kötelemünket hazánk közérdekei, az igazság és az emberiség haladása ügyében? Vagy ezen nagy szavakat csak ürügyül használtunk privát szenvedélyek, helyi, családi vagy párt-érdekek hajhászata körül, s engedték magunkat önzésünk lidérczei által posványos tévutakra vezetni?

TÁRCZA.

Az irányról,

(D.) Az emberek sokszor beszélnek mérvadó és bíráskodó hangon oly dolgokról, a melyekhez tulajdonképpen nem értenek. Ez a dilettantizmus és felületesség mindebe kapkodó természete.

Annai sokat irunk, annai sokat beszélünk, és dacára ezen irkászatnak nem kevés u. n. „író“ van, a ki zavarba jönne ha kérdéseket tennék fel neki az irány természet- és törvényeiről. Hányan vannak, a kik azt gondolják, hogy az irány olyan gipszféle massa, melyet tetszésünk szerint önthetünk bármily alakba? Azonban ez másként van.

„Le style c'est l'homme.“ A milyen az ember olyan irányja.

Van-e két tökéletesen egyenlő ember a világon? Ép ugy nincs, mint két teljesen egyenlő falevél. Ebből igen sok folyik.

Az is kétségbevonhatlan tény, hogy alak és tartalom oly szükséges elemei egymásnak, mint a test és lélek. Az irány a lelkünkben lakó gondolatok teste.

Tehát az irány oly szoros ölekezésben áll a megfelelő gondolatokkal, mint a test a lélekkel, az alak a lényeggel. *) Az irányból a gondolatokra, az eszmékörre, a lelkületre joggal következtethetünk.

Vannak, a kik szeretik a hideg, száraz, — hogy ne mondjam — aszalt irányt; ennek az oka azon érzéketlen cynismusból rejlik, mely tanúsága annak, hogy a megfelelő lelkület dermedt, száraz, mint a napon sült hal. Más embereknek az irányja csupa bomba, mennydörgés és villámlás, minden mondataikban a lelkesültség tüze cikázik. Az ily embereknek a lelke csupa láng, a mi

*) Humboldt: Kosmos I. 40. l. és mindenütt!

Eötvös: Gyöngyörök 258—262. l.

Carneri: Sittlichkeit und Darwinismus 8, 61, 87, 93. l.

Vischer: Ästhetik, szorványosan.

Oeiser: Ästhetische Briefe.

Hivei völkünk-e minden körülmények között az elvnek, vagy fordítottuk a köpenyt a szerint a mint ki nem elégtett nagyravágásunk és sértett hiúságunk szélrózsái forogtak?

Az év végén illő komolyan számolni.

Nem akarom pártsempontról elemezni a kérdést. Politikai pártok saját meggyőződésük, saját elveik és nézpunktjuk szerint a hazát szolgálják. A gyengébb pártok több szabad, az erősebb több felelettel tartozik. Egyesek közt is vannak gyengébbek, kik többet lármáznak, ingadoznak és időnként szereznek jobb-jobb meggyőződést; míg az erősek rendületlenül és készek minden pillanatban elveikért, politikájukért és tetteikért felelni, beszámolni.

Egyesek, mint pártok irányában, az erők külfölbűségéhez képest, az állam, közérkölség és közérdek bizonyos elnézést tanúsíthat ugyan, de vannak határok melyeken túl pártok úgy mint egyesek nem csaponghatnak s a közérkölség úgy mint a közérdek elnéző nem lehet.

Ilyen tulesapongások a vesztegetések és lélekvasárlások úgy az igazságszolgáltatás mint a politikai joggyakorlat terén. Ezek ellen bár mennyire gondoskodva is legyen pozitív törvények által, minthogy ezek azon fajtájú büntények, melyek bebizonyíthatóságok nehézsége miatt, pozitív törvények által ritkán üldözhetők és megtorolhatók, igyekezzünk fejleszteni példa és oktatás által, az elmékedés és önbírálat folytán lendülettel nyerdő erkölcsi érzületet. Ne várjunk mint sült galambot, mindent a kormánytól és törvényhozástól. Minden, ki bir szellemi előnyökkel, körének legyen oktatója és példaadója.

Hasonlóan tulesapongás a sok beszéd, egy pártok mint egyesek között, a gyengébbek tulajdona. Ezt törvény nem korlátozhatja, mert a legszébb emberi tulajdonok és egyéni jogok egyike a beszéd. Hárszabályok által sikerült ugyan korlátozni a tanácskozások eredményére hátrányos bőbeszédűséget; de a véleménynyilvánításra szükségelt szabadatér visszaélésekre is szolgálhat. Gyűlés-termeinkben nem egyszer sikerült a gyengébb párt-nak, sok beszéd által vesztett perét elodábozni, pedig ily taktika időrablás s országos ügyekben a kárt a közhaza szenvedni, a tettesek pedig képtelenek a kár megtérítésére.

Számoljunk tehát komoly, részrehajlatlan bírálat-tal; mert ha haladtunk is de sok még a teendő, sok a kívánni való.

Eötvös néhány évvel ez előtt a magyar akadémianak egyik közgyűlésén többet között így szólt: **Nemzeti létünk kérdése — kulturánk kérdése, az az ha képesek vagyunk az európai nyugattal egy fokra emelni miveltségünket**

hozza ér: meggyulad. Az ily lelkeket, hogy szárazokká legyenek, előbb nyáron kellene sütni a tüzen, de olyan megaszott halfélék lenni nem tudnak.

Vannak, a kik fagyos cynismusk jégcsapjaival szeretik szurkálni az embereket; mások lángoló karddal állanak a megtámadók elé; némelyek keresik a homályt és félre eső helyeket, a hol lesben állhatnak; mások imádják a napfényt és sisak nélkül szeretik a küzdelmet.

Vannak, a kiknél a támadás — hitágazat; de vannak a kik csak az önvédelem erkölcsi kötelességét ismerik; vannak oly emberek is, a kik nem elégsznek meg ellenfelük földreterítésével, hanem vampyrként kiszívják vérüket; más emberek megint sajnálják ellenfelüket és ha a rájuk erőszakolt viadalban megvérzik őket, bekötözik sebeiket. Sok ember szeret tönkre tenni, mások a veszni indultak mentésére törekcsenek; oly emberek is találkoznak, a kik szerelmesek a nyonya-irodalom aethetikájába és nyelvezetébe, de nem kevesen vannak, a kik undorodnak a szemétdombon szedett kifejezésektől; végre némelyek óriásoknak képzelik magukat, mások érzik, hogy törpék és parányok (homunculi).

A lelkület mindezen irányulatai átmennek az irányba, hogy külsővé legyen a belső.

Ámde az irány nem oly dolog, melyet tudós társaságok csinálhatnak. Ápolni és mivelní lehet, de alkotni ép oly kevésbé, mint nem teremhet fát a gazda, hanem csak ültethet és nemesíthet. A fa a magból, az irány a gondolatból, a gondolat a természetből kel ki. Az irányt kitörülhetetlen betűkkel írta lelkünk mélyébe a gondos és ezerszép természet. Némely ember olyan, hogy bármely tárgyat vesz fel, lángot kap a kezében; mert másként nem tudják átölelni tárgyait, mink lelkők lángkarjaival. Ha másként tennének: erőszakot követnének el lelkükön vagyis hazudnának!

A kik azt gondolják, hogy az irány úgy forogtható, mint a köponyeg: azoknál a jellem is kameleon-színeket játszik.

A ki tudja, mi az én, az egyén: az nem fog arra törekedni, hogy egy kaptára huzza az irányt; mert tudni fogja, hogy e törekvés annyi mint erőszak és zsarnokság a milliárd változatú természetben.

fenn maradunk, ha képesek nem vagyunk, nem maradunk fenn.

Alapjai pedig a valódi miveltségnek az erkölcs, a kötelességérzet és igazságszeretet, igyekezzünk tehát alapot lerakni, mert alap nélkül építeni nem lehet.

Igaz hogy 1871 mutathat fel haladást egy a nevelés mint az igazságszolgáltatás, úgy a köz-igazgatás mint a közlekedés terén. de függő kérdés marad hogy ezen belreformok égető szükségletét tárgyzó elvben helyes és a cultur igényeinek megfelelő törvények és intézkedések a kivitelben megfeleltek-e az elvnek?

Elvitathatlan igazság, hogy az őt megyeszervezetet összhangzásba kellett hozni a felelős parlamentararis rendszerrel, hogy az igazságszolgáltatás faktoraikat megmentvén a választással járó pártok és felek befolyásaitól, qualificatoria és jellemre való tekintettel királyi kinevezéstől kellett függővé tenni; de hogy épen a virilisek intézménye felel-e meg az első tételben foglalt elveknek, hogy az első bíróságoknak újévi ajándéku eazközött kinevezése személyes érdektől és protectiótól menten az objectiv igazság basisán állított-e össze — s e szerint itt is a kivitel megfelelt-e az elvnek, azt a jövő és következesek, fogják megmutatni.

Türelem tehát és munkásság! . . . Mert sok még a teendő és sok a kívánni való!

Sweicz és más nyugati culturállamok 1848. előtt foglalkoztak már azon reformművekkel, sőt többel is mint a melyeket nekünk 1871. hozott.

Ha Eötvösünknek fenn idézett s az akkori hallgatóságtól élénk részvétellel megtapsolt szavait komoly fontolóra vesszük, félretelve magán szenvedélyt és pártusát összetett vállal és sokszorozott erővel kell előre törnünk, mert az idő feltartóztatlan, egy évnek ismét vége van s kulturánk kérdése nemzeti fennállásunk kérdése. K. F.

Az országházból.

r. A képviselőház decz. 21-ki ülésében végleg megszavaztatott az 1872. január és február havában viselendő közterhekről és fedezendő kiadásokról szóló törvényjavaslat.

A pénzügyi bírói hatóságnak egyes törvényszékekre ruházásáról és a pénzügyi főtörvényszék ideiglenes fenntartásáról szóló tjavaslat felett élénk eszmecsere támadt; de miután az igazságügyér felfejt, hogy itt nem specialis törvényszék felállításáról van szó, hanem mivel a pénzügyi szabályok oly nagy terjedelműek és chaoticus egészet képeznek, szükség ahoz értő bíróságra bizoni a pénzügyekbeni bíráskodást, míg a jövő törvényhozás e bajokban is segíthet, — a törvényjavaslat általánosságban és részleteiben elfogadtatott.

Schiller csupa zene és dal, Göthe oly államszegeny, hogy Petőfink öt pusztán nyelvezeteért ki nem tudta állani.

Göthe inkább költőnek öltözködött buvár és bölcsész, Schiller ellenben testestől, lelkestől költő. Ő a bölcsészettől eszményeket, igazságokat vett, hogy azokat lángfelhőként állítsa a haladó élet elé; Göthe kereste és kutatta az ember lelkében és a természet kiacsbanyáiban az örök eszményeket, az uralkodó törvényeket. Ezt teszi a bölcsész, amaz a költő.

A mint különböző színek és alakok, a mint ezereféle természet és gondolatok vannak: úgy különböző iránynak is kell lenni.

A gondolat a felhő. az irány az alak, melyet nap-sugarával az igazság megaranyoz. Minden gondolat csak akkor szép, jó és nemes, ha arra az igazság napja rásüt. A hazug gondolat fergeteg, mely üvölt, bömböl és rombol. Az igaz gondolat könnyen uszó tavaszi felhő, melyből az áldás oly észrevétlenül hull alá, mint a harmat gyémántcseppei.

Ilyen az irány is. Minden gondolatnak megvan természetes és illő ruhája. Innen a sokféleség, a dús-gazdagság, a szinpompa, a kopárság . . . épen mint a természetben. Mert jól meggondoljuk, hogy a természet a különféleségek és változatok harmóniája. *)

Nem a megkövült és megcsontosított egyöntetűség, hanem a pezsgő és szingazdag változat a természet élete. Alkotónk nemcsak nagy bölcs és építőmester, hanem épen ezért felülmulhatlan költő és szépség egyszerűsége. Tőle van minden szípi és változat. Tőle az irány törvényei is. A ki nem érzi szívében az Isten újját: az keressen és járjon a boldogító öntudat után, mely nélkül szegényebb mint a koldus.

Hiszzen ha az irány változósága nem volna természeti törvény: akkor csak meg kellene állapítani az irány egyetemes mintáját és lenne egyenlő irány az egész világon. Akkor ép oly kevésbé lenne az a pattagó, szökdelő irány, mely Hugó Victort jellemzi, mint a Kant-vagy Steinféle lomha és kibontakozhatlan nyelvezet. Ki

*) Humboldt: Kosmos I. 5. l.

Napirendre került az 1871. XXXI. tczikk életbe-leptetését érdeklő átmeneti intézkedés. Némely irályi módosítás után Deák Ferencz következő módosítványt nyújt be, a határidők és határnapok kitűzését olyannak tekintvén, mit törvénynek és bírói ítéletnek kell meg-szabni; a módosítvány így hangzik: „a felosztlatandó bíróságok előtt folyamatban levő perekben és perenkívüli bírói eljárás tárgyát képező ügyekben a törvény által meghatározott, vagy bíróság kitűzött határidők és határnapok, ha 1872. január 1-ső napjáig le nem jártak, azokra nézve az 1872. január 1-től január 15-ig lefolyó idő számításba nem vétethetik.“ Ez ideig ugyanis a törvényszékek oly állapotban lesznek, hogy bíróság járassanak el. Egyebekben járjon el a miniszter meghatalmazatása alapján, de e 15 napot, hogy ha kell többet határozza meg a törvény.

Várady Gábor pártolja a módosítványt.

Az igazságügyér felhozta, hogy azért nem akart 15 napi vagy hosszabb juristitiumot ajánlani, nehogy a magánfelek kárt szenvedjenek általa, ezért kért felhatalmazást, hogy maga utasíthassa a bíróságokat a félbeszakadt határidők és határnapokait illetőleg. Különbö az átvétel tartamát nem lehet előre meghatározni, ezér ha törvényszünet fogadtatnék el, jó lesz azt 15 napnál hosszabbra szabni. Javaslata mellett azt is felhozta a miniszter, hogy törvényszünet kimondásával még nincsenek a felek arról értesülve, hol keressék pereiket, míg az ő tjavaslata erről is gondoskodni óhat.

Mátyus A. a miniszter javaslatát pártolja.

Tisza Kálmán Deák Ferencz módosítványát, megjegyezvén, hogy az átadás és átvétel ideje alatt a perek így vagy úgy szünetelni fognak; a felek értesülését illetőleg ott vannak ügyvédek, ezeknek kötelességök a per hová áttételéről megbízóikat értesíteni; s ha mégis lenne valakinek scrupulusa, ám rendelje meg az igazságügyér azt is, hogy törvényszékek értesítsék a feleket arról, hová tétetett át illető peres ügyök.

Hoffmann P. is Deák indítványa mellett szól, s 20 napi törvényszünetet javall. Paczolay J. a modositványt a miniszteri javaslattal óhatja egyeztetni. Szólt még Vidliczkay és Szilágyi Virgil ezután a ház Deák indítványát elfogadta, valamennyi törvényszékre nézve 30 napra szabotván ki a törvényszünet.

Némi vita után elfogadta a ház azon törvényjavaslatot is, mely arról rendelkezik, mi történjék a felosztlatandó törvényszékek kinevezés nélkül maradt bíráival; alkalmaztatni fognak, eddigi fizetésekkel mint számfeletti bírák stb.

Következett a vallás és közoktatásügyi miniszter költségvetésének tárgyalása.

Schwarcz Gyula a közoktatási tanács intézményét védte. Főleg a gymnasiumok reformját mondja sürgetőnek. A görög nyelv tanítását az eddigi módon károsnak tartja, e helyett practicusabb dologgal lehetne az ifjakat foglalkoztatni. Sürgeti az 1868 XXXVIII. tcz. revisióját s megjegyzi, hogy a tantelügyelői intézmény

ne hallott volna arról, hogy psychologjaink, szépsézeink és nyelvészeink a lelkülettel, a jellemmel hozzák okozatos kapcsolatba az irányt? Vagy van, a ki ne tudná, hogy más a szikrát szóró, könnyed, játszi francia irály, mint az agyzúzó, süppedékes és nehézkes germán irály? A ki ezt nem tudná, keveset tud!

Azt mondja teszem valaki: mikor én fiatal voltam, én is tüzzel irtam, hanem aztán megváltoztattam irányomat. A kik ezt mondják, roszul értik ömagukat; mert az irányt megváltoztatni nem lehet, az irány megváltozhatik a természettel és karral együtt; de az ember irányát ép oly kevésbé változathatja meg, mint korát. Az irány minden alakulásaiban hü követője a természet képződéseinek. A mi a természetre behat, az urálja az irányt is; azért minden irány-változás a természet változásának a jele és gyümölcse. Irályunkat csak annyiban változathatjuk meg, a mennyiben természetünket, jellemünket, értelmünket, kedélyünket mivelteljük és nemesíthetjük, vagy elronthatjuk.

Ezáltal a változó okoknak változó hatásai is lesznek az egész emberen és így a tőle el nem vehető irányon is.

Jellem, természet, irány egymást szülő és támogató lényegek.

Azért igaz van a francziának, midőn azt mondja: „le style c'est l'homme.“ Nem kell az író vagy költő nevét látnunk, csak ismernünk irányát és bármely munkájára rámondjuk: ez Petőfi, ez Heine, ez Beranger, ez Shakspeare, ez Petrarca, ez Camoens, ez Puskin, ez Mirza-Schaffy költeménye!

Ép így van ez e művészetben, a hol a szobrász saját lelkét vési be a márványdarabba, a festő gondolatait önti a színekbe, a zenész eszményeiről beszél a zengő hangokban, a színész testet ad célzatainak. Azt mondjuk: Ez Egressy, ez Rafael, ez Canova, ez Liszt.

A kikre ezt nem mondhatjuk, nincs eredetiség bennök, ők majmok és másolók, megtagadják énjöket és mert hazudnak, nem ismerünk műveikben rájuk, nem az egyéni természetet.

Minő sokat mond el az irány!

sükséges, de jelen szerkezetében a célnak meg nem felel. Sajnálja, hogy közoktatási célokra nincs több előirányozva, reméli, hogy még pótolhatni fog a kitett összeg.

Tisza K. azt hangsúlyozza, mily jó állapotban van a tanügy Debreczenben. A tandíjt nem akarja eltörölni, csak a szegények mentesítésének attól. A tandíjtörvények ne menjenek át mind az állam keze alá, mert így a jótékony concurentia megszűnne. A tandíjtörvények megújítását jó sikert csak úgy vár, ha jó tantervek készülnek ki. A nevelésügyre a pénz nem sajnálja, de a kiadásokat mégis az adózók képességéhez méri.

A képviselőház december 22-ki ülésében a pénzügyminiszter a ház asztalára teszi a dohányjövődék tárgyában készült törvényjavaslatot. Majd folytatott a vállás és közoktatásügyi miniszter költségvetésének tárgyalása.

A Paczolay, Tisza K., Schwarcz Gy., Madarász J. közt folyt felelgetés után Miletics szolt a napi kérdéshez. Szerinte a szerb ifjak nem részesülnek aránylagosan az ösztöndíjakban, nincs számukra délen szerb gymnasium; sürgösi, vegyék át kellő figyelembe. Degré A. a váci kerület iskoláinak hiányait szelözteti. Madarász J. nem öhajti közoktatási tanácsot, hanem a népnevelés emeltesék oly fokra, mint van É.-Amerikában.

Pauler miniszter nagy hatású beszéde után a ház elfogadta a pénzügyi bizottság jelentését általánosságban s a ház január 9-ig elnapolta magát.

Legujabb táviratok.

Páris, decz. 23. A nemzetgyűlés bizottsága Thiersnek a Párisba visszatérésre célzó indítványát 20 szóval 9 ellen elvetette. A tegnapi kamara-ülésben az Orleans-hercegek jelen voltak. A jövödelmi-adó tárgyalatott, az ingó vagyona 3 százalékos megadóztatás, kimondatott.

Páris, decz. 22. A lapok legnagyobb része Bismarck legutóbbi sürgönyére azt mondja, hogy Franciaország méltóságához nem illik erőszakkal lépni fel ellene. Az „Avenir National” mondja: A sürgöny egyszerűen azt bizonyítja, hogy Bismarck ürügyet keres a megszállás meghosszabbítására. Több lap szintén ezen nézetet fejezi ki.

A „Journal de Paris” mondja: Igaza van Bismarcknak, ha a közelézés reményét korainak hiszi minthogy csak egy éve annak, hogy a német túlérség nőket és gyermekeket halomra lödözött egy oly városban, hol oly sok német lett vendégszeretetre és kenyérkeresetre.

A „Courier de France” így szól: Bismarck attól fél, hogy a németek a roppant hadikártérítés folytán unatkozni fognak, s ennél fogva azoknál a francziák elleni gyűlöletet ébren akarja tartani.

A „Témp” így ír: Egyedüli gondoskodásunk tárgya a hadsereg legyen; ez legyen benső újra alakulásunk lényege.

A „La Presse” mondja: Brennus még nem hagyta el területünket; csak kedvező alkalmat keres minket meggátolni abban, hogy ismét fölépülhessünk.

Az „Opinion nat.” így szól: A legyőzött részéről a hallgatás az egyedüli válasz a győző piszkolására.

A „Liberté” mondja: Franciaországot egy vérpatak választja el Németországtól. Nekünk tünnünk és várnunk kell.

Ugyanazon lap kifejti, hogy a kezesek elhurcolása erkölcstelen dolog. — A „Journal des Debats” constatálja, hogy a francia katonák sokkal kevesebb erőszakosságot követtek el, mint a német katonák; s hozzászól: Oly győzövel nem lehet beszélni, ki egy alkalmat sem szalaszt el, hogy hatalmát fitogtathassa, és el-lenséges indulatait, melyek által folyást lelkesítették, nyilváníthassa.

München, decz. 23. A rektori méltóság átvétele alkalmából Döllinger két óráig tartó szellemes előadásban fejtegette a német főiskolának feladatát az idő erőszakos eseményeivel szemben. Constatálta, hogy a francia és német nemzet folyvást kölcsönös történelmi hatással volt egymásra; ezután áttér Rómának a német tudományosság elleni harcára, melyet az 20 év óta rendszeresen folytatott. Kijelenté annak szükségét, hogy a német kérdést kardal kelle megoldani; mondá, hogy a foederatív rendszer folyvást fennáll Németországban. A német theologusok főfeladatának jelöli ki: a vallásfelekezetiük ismét egyesülésére, vagy legalább kibékítésére működni. Végül a tanulókat arra inti, hogy a fokozott feladatokra éretteknak bizonyítsák magukat.

A sz.-pétervári „Regierungs-Bote” az Oroszország és Amerika közti igen kedvező viszonyokra utalván azt mondja, hogy az amerikai orosz követ személyisége iránt támadt nehézségek tüstént elenyésztek. Oroszországnak Németország irányabani politikai rendszerét tárgyalván e lap ézi mondja: A két birodalom érdekei eléggé solidarisok arra nézve, hogy azokat arra bírják, hogy az egyetértést élve tegyék az összeütközésnek, azonban nem annyira solidarisok, hogy szövetségük Európára nézve fenyegetés lenne. Érdekeik eléggé hatalmasak arra hogy egymásnak kölcsönösen szolgálatokat tegyenek, de nem elég hatalmasak arra, hogy egyik állam a másik absorbeálására szolgálhatna.

Társadalmunk bajai

különös tekintettel

az öngyilkosságra.

DOBRÁNSZKY PÉTER,

Jog- és bölcsészettudor, kir. jogtanártól.

XIX.

Az öngyilkosság erkölcsi, jogi és gazdasági megítélésére nézve annyi különben a vélemény, a hány a bíró. — Mindannyinál azonban feltűnőleg

bizonyos szépítési hajlamot találunk; de épen ezen szembeeszközök erőködés, azon közfelfogás és közérzet mellett bizonyít, mely a megdöbbenést és irtozást keltő tényit ijesztő merztelenségében még látni sem szereti; a mi mélyebben melegelve egyjelentőségű a közelítéssel. Egyik mint rokon, barát, vagy mint hazafi, más megint más érdekből mesztersegesen is igyekszik enyhítő vagy mentő körülményeket készíteni, sőt a legtöbb esetben azon takaróval fedik be a bűnös tényeket, melyeket más alkalmakkor mindenki még rejteget és titkol: az örültség.

Szóval a közönség mentegető és takargató hajlama magában véve is azt tanusítja, hogy az öngyilkosságot a közérzet is megszegyenítő bűnténynek tartja, mert oly tények, melyek nem vonnak szennyet és kárhözhatást magok után, nem szorulanak mentő és szépítő körülményekre.

A mi az öngyilkosság erkölcsi bírálatát illeti, ugy hiszem, e pontban, mint oly sokszor szokott történni, a közönség helyes érzéke, a belső erkölcsi sugalom tekintélyesebb bíró, mint a félmivelteknek sofismákkal munkáló észjárása. A felületes ész, a mely irtozik az elemzésektől, rendszeren erkölcsi tulajdonságokat talál az öngyilkos indokaiban s cselekvényében, sőt magát az öngyilkost sokszor a bátorság és erély nyombusával övezi. Sokan csodálják a hideg nyugalmat, melylyel az öngyilkos ügyeit rendez, leveleket ír, magát a ravatalra egész a glacié-keztükig előkészíti, s mikor ilyen számító tervszerűséggel bevégzett mindent, akkor veszi elő megrázó hidegvérűséggel a kötelet és hívja fel végzetét.

A kik az öngyilkost bátornak tartják, azok előtt hangsúlyozni szükséges, hogy nincsenek tisztában az erkölcsi fogalmakkal, mert a bátorság mindenekelőtt erkölcsi hatalom, és oly lelki erőt jelent, mely képesit mindent eltűnni, a mi az erkölcsi megsejtése nélkül el nem kerülhető. A bátorság akaraterő, mely semmi vész- és bajtól vissza nem riadva mindig az erkölcsi valóságára tör; ezen lelki erővel leküzdö az ember a nyomort, a gunyt, az előítéleteket, emelkedetten gondol a győzelemre, de soha a csüggedésre vagy megadásra. A bátorság már magában győzelem, az öngyilkosság mindig legyőzetés. A bátör, ha elesett is a nemes küzdelemben, hős és dicső, neki a halál is csak megdicsőülés, oly tünemény, mint mikor egy gyémánt darab ég el; a kit ellenben nem a küzdő ellenfél terített le, hanem önnönkésébeesésének gyáva gyilkja, annyira áll a hőstől, mint az önfeláldozás az árulástól, vagy a megdicsőülés a kárhözattól. Az öngyilkos töre ép oly gyáva, mint örült fegyver, — gyáva, mert a kétségbeesés szokott hozzányulni, kétségbeesni pedig a bátör nem tud; örült, mert nem a józan meg-gondolás adja kezünkbe. — Igaza van Martialisnak, midőn mondja: 24)

„Rebus in adversis facile est contemnere vitam, Fortiter ille facit, qui miser esse potest.”

Sokan azonban történelmi példákra hivatkoznak és hősökké emelik azokat, kiket a híváság ejtett el; ezeket Rousseau válaszára utalom, a ki egy Regulus vagy egy Varro emelkedett alakjaira mutat. Különbben is kérdem: kik azok, a kik Hel-las meg Róma öngyilkosainak a veséjébe láthatnak? Minő tényekkel tudják igazolni az öngyilkosság szépítői, hogy azon áldozatok kebléből nem őrült ki a kétségbeesés vagy örültség kísértete az erkölcsi bátorságot? Vannak, a kik az öngyilkosságot a következő okokból sem itélik el.

1. Az ember lelke halhatatlan, szabad tehát földi létünknek véget vetni, hogy annál hamarabb juthassunk a halhatatlanság országába.

Ezen sofistikus tétel azonban a legdurvább contradiczió in adjecto, mert ha a lélek halhatatlan, akkor nem szükség még csak öngyilkosság útján szerezni meg a halhatatlanságot. A halhatatlan lélek talán csak nem lesz a halál által halhatatlanná, hanem az eredetétől birt tulajdonságot a test halála előtt és után is egyenlően megtartja!

2. Azért is szabad megölnünk magunkat, hogy a ránk váró gyalázatot kikerüljük.

Id. Fichte helyesen jegyzi meg ugyan, hogy az ember nem azért felelős, a mit másoktól kénytelen szenvedni, hanem azért, a mit maga követ el; következöleg mások gazténye bennünket meg nem gyalázhat, az öngyilkosság ellenben már saját cselekvényünk levén, nekünk számíttatik be. Én azonban a gyökerezés czáfolatát a következőkben talalom: azon esetben, ha az emberre gyalázat vár, két erkölcsi kötelem közé szorul, az egyik a gyalázat kikerülésének, a másik az életfentartásnak a kötelme; a kötelmek összeütközésénél pedig az erősebbet előbbre kell tenni a gyengébbnél; az élet fentartásának kötelme pedig a legerősebb kötelem levén, minden alsóbb rendű kötelem alája helyezendő, annál is inkább, mert Fichte helyes megjegyzése szerint, a gyalázat büne és bélyege nem a meggyalázottat terheli.

3. Testünk tagjait levághatjuk, hogy a többi részt megmenthessük a bajtól, életünköt is elvág-hatjuk hát, hogy minden bajtól menekülhessünk.

E tétel önmagát emészti fel, mert míg világosan arra támaszkodik, hogy beteg tagjainkat a többi rész megmentéséért készek vagyunk feláldozni: elmetszi az életet azért, hogy semmit se

24) Téfi: Erkölcsan 157—159. l.

mentsen meg, sőt mindent elveszitsen. Hiszen épen a halál a bajok legnagyobbika, mert az minden te-hetségünk, törekvéseink és céljainktól megfoszt. A halált választani a bajok ellen annyi, mint gyógy-szer helyet mérget venni. Az ily logikát nem iri-gyeljük.

4. A kik előre látják, hogy ártalmára lesznek a társadalomnak, azok meggyilkolhatják magukat.

Erre azt feleljük, hogy egyrészt senki sem láthatja biztosan a jövőt, sőt nagyon sokszor a „rosz” gyökere mellett a „jó” magva rejlik az ember keblében, mely, meglehet, csak kedvező körülményekre vár, hogy nemes tettekben hajtsón sarjakat; de másrészt, a ki azért kívánna megmen-tenti önnönmagától a társadalmat, mert fél, hogy csak kárra lesz, annak nincs oka az öngyilkos-ságra, mert az ilyen sokkal jobb és nemesebb, mint-hogy másoknak szándékosan kárt okozni képes lenne; az akaratlanul okozott kár pedig oly sze-rencsétlenség, melyért senki sem felelős és mind-nyájunktól származhatik. Az ily agályos lelkiis-meret logikája szerint csupa jósból és félelemből minden embernek öngyilkossá kellene lenni.

Oly állítással is találkozhatni, mely szerint a katonának szabad volna az öngyilkosság, ha látja, hogy a csata elvész és fogságba fog kerülni.

E feltevés szót sem érdemel, mert mindenek-előtt nem áll, de sajátos felfogás volna is az, mely az emberre más erkölcsi törvényeket alkalmaz, ha katonai egyenruhában van, mint ha polgáriasan öltözik. A katoná olyan ember, mint más, és rá nézve is az egyetemes erkölcsi törvények érvé-nyesek.

Szóval: az öngyilkosság erkölcsi igazolására meddő sofistikus erőlködésnél egyebet nem lehet tenni.

Ép ily kevéssé igazolható az öngyilkosság jogi és nemzetgazdasági szempontokból is.

Függő és vitatott kérdés, vajjon büntény-e az öngyilkosság vagy nem? (s ezzel kapcsolatban — természetesen — azon kérdés is, vajjon ké-peze-e büntetendő tényt vagy nem?)

Háromszék, decz. 12. 1871.

Tisztelt Szerkesztő ur! Szentiványi Györgyöt, székünk egy derék fiát, ki decz. 6-án 62 éves korában halt meg, folyó hó 9-én tettük öröknegyalomra, Három-szék értelmiségének nagyszáma jelenlétében, általános, őszinte részvét mellett.

Mint polgár és hazafi híven teljesítette kötelessé-gét, s e halált önöknek megírva, csak a közérzetet fejezem ki általa. Szerencsés voltam hozzá közel vi-szonyban lenni, indokoltnak látom azt, hogy életéből néhány főbb mozzanatot érintsek.

Szentiványi György, 22 éves ifju korában kez-dette meg Háromszék közügyeire befolyását: 1830-tól 1840-ig az erdélyi politikai szabadelvű mozgalmak és reformszelmének buzgó harcosa volt.

Világos látású elméje, gyors felfogás és éles itélő te-hetség mellett, a kényesebb természetű és bonyolodott kérdéseket könnyen és meggyőzőleg fejtette ki; nyilvános szónoklataiban ugy mint magán társalgásban az el-lennézetet nem csak meggyőzni, de megszüntetni igye-kezett; mint ember őszinte és egyenes volt, ki másokat ész, jellem és munkásságuk szerint becsült; a jótalan-ságot, nyegleséget bárhol és kiben kimélet nélkül suly-tolta, mi által számos ellenesei támadtak; de a kik azért benne a hazafiai érzést, jó akaratot és értelmi erőt be-csülték. Ennek legfényesebb bizonyítékát a közelebbi időben tapasztaluk, midőn a küszöbön álló vármegyeyi szervezésre és tisztújításra épen azoktól, kik eddig el-lenfelelnek tartattak, volt hallható Szentiványinak az al-ispánságra leendő kijelöltése.

Mint a nemzeti közmevelődés barátja, e cézlu min-den intézetet: minő a magyar tud. akadémia, nemzeti színház, muzeum, gazdasági egyeslet, stb. nemcsak a maga részéről vagyoni erején csaknem feljüll pártfogolt, hanem e célokra való gyűjtésben fáradohatatlan volt. Midőn Ákos nevű egyetlen nagymenyű fia 10 éves korában elhalt, nevé emlékezeté fentartása végett az erdélyi gaz-dasági egyeslet alapító tagjai sorába ígtatta. E nemes tettben kereste szíve vizsgálatóságát.

Közivatali pályáján előbb düllő, később derék székbiro volt; 1846-ban követté választatván az erdélyi, 1848-ban a pesti országgyűlésre, ott a szabadelvű, mér-sékelt reformpártot tartozott; 1861-en innen a Deák Ferencz politikájának tántoríthatlan híve.

Szentiványi elhunytával az alispáni jelöltre nézve nagy a zavar, alig hisszük, hogy a különböző személyi pártok között valamely jelöltben kiegyezés jöhessen létre, A közelebbi napokban már meglátjuk az ered-ményt, vajha az illetők a közügyet tekintenek! és a választók a szavazó urnához e jelszóval közelednének: „Győzzön a jobb!”

r. l.

Udvarhelyszék választó polgáraihoz!

Egy, az 1871 december 10-ére összehívott ér-tekezlet megbízott azzal, hogy egy nyilatkozat közzé-letele által körvonalozzam ugy czélunkat mint azon irányt, melyet a megyeszervezés előestéjén és annak keresztülvitelénél követni elhatároztunk. E megbízásból kifolyólag van szerencsém önökkel tudatni, hogy:

Azon párt, melynek megbízásából nyilatkozom, szükségesnek tartja kijelenteni, hogy tisztán csak a szék belügyeinek helyes irányu vezetésé céljából alakult meg, s távol tartja magát e tekintetben minden országos irányu politikai pártáryalattól; miből következik, hogy:

Nevezett párt nem jobboldali sem baloldali, hanem megalakult azon egyénileg különböző pártokhoz tartozó férfiakból, kik jelen állapotunkkal nem minden tekin-telben vannak megelégedve, hogy

Legfőbb törekvésünk a szék közigazgatási reform-jára lesz irányozva; hogy

A tisztviselők megválasztásánál semmi mellékes czél, hanem kizárólag az értelem, a becsület és a szor-galom lesz jelszavunk; hogy

Visszautasítjuk magunktól az országos politikai pártok szerinti elnevezést, s vagyunk és leszünk egy a tisztviselők eshetöleges erőszakosságával, mint a nép eshetöleges rakoncátlanságával szemben független párt.

E független pártunk minden czélja abban szpon-tosul, hogy a szék belügyi képe, a lehető legközelebb administrióti mutathassa fel; s épen ezért ment kíván maradni mind a személyeskedő tusa fekélyeitől, mind a politikai pártoskodás zsbizbasztó befolyásától.

De e nyilatkozattal szemben, kötelességének is-meri a független párt azt is kijelenteni, hogy nem érez hivatást a politikai meggyőződés millificatiójára. A független pártunk bármely tagja, mentve minden octroy-tól, országos érdekü ügyekben, milyen a követválasztás is, saját benső politikai meggyőződését, nyiltan, minden tartalék gondolat nélkül, fogja követni.

Kelt Sz.-Keresztúron, 1871. decz. 10. én.

Ugron János.

Törvényszéki kinevezések.

Az abrutbányai törvényszék területén törvényszéki bíráknak: Arkosi Károly, Bassóta László és Ninger János alsó-fehérmegyei törvényszéki ülnökök; Abrud-bányára járásbíróknak: Vánca József abrudbányai városi főbíró; albirónak: Albini Candid alsó-fehérmegyei tör-vényszéki aljegyzőt; Topánfalvára járásbíróknak: Loytzel Ferencz alsó-fehérmegyei törvényszéki ülnököt; albiró-nak: Tifán János abrudbányai ügyvédet;

a besztercezi törvényszék területén törvényszéki bíráknak: Berger Károly besztercevidéki székbiro, Szabó Ferencz nagy-enyedi urbéri törvényszéki ülnököt és Fluger Károly besztercevárosi törvényszéki taná-csost; Beszterce járásbíróknak: Schmidt Ferencz besz-tercevárosi és vidéki főbíró; albirónak: Filsch Gusztáv besztercevárosi és vidéki államügyész és zaproci Pap László szamosújvári ügyvédet; Tekere járásbíróknak; Nagy Imre m. k. valósító biztost;

a brassói törvényszék területén törvényszéki bi-ráknak: Pánczél Joachim brassóvárosi tanácsost, Neuge-boren Frigyes brassói tiszi ügyész, Brennerberg G yula és Russu István brassói törvényszéki ülnököket és Arzt Mihály brassói tanácsi titkárt és vizsgáló bíró; Brasóba járásbíróknak: Popu József kolozsmegyei egyesbíró, al-bíráknak: Schnell Frigyes Brassó vidéke bírájt. Eitel Dániel brassó tanácsi titkárt és vizsgáló bíró s Vizi Józ-sef brassóvárosi törvényszéki titkárt; Hosszafalura já-rásbíróknak: Langer Tamás brassói városi tanácsnokot; albirónak: Török Károly brassóvárosi tanácsi titkárt;

a csikszeredai törvényszék területén törvényszéki bíráknak: Gál Elek csikszéki törvényszéki ülnököt, Ma-dár Antal volt törvényszéki ülnököt, Dózsa Gábor ma-rosszéki törvényszéki ülnököt; Csikszeredára járásbi-roknak: Csiszér Károly csikszéki törvényszéki ülnököt: al-bíráknak: Miklós József székelyvárhelyi urbéri tör-vényszéki pótbíró, és Gál Endre csikszéki törvényszéki ülnököt; Csikszentmártonba járásbíróknak Márton Fe-rencz csikszéki egyes bíró; Albirónak: Élthes Zsigmond kolozsvárvárosi törvényszéki fogalmazót;

a dévai törvényszék területén törvényszéki bírák-nak: Eperjesi Domokos hunyadmegyei törvényszéki ülnököt, Gyárfás Ferencz kükküllömegei törvényszéki ülnököt, Kenderesy Mihály hunyadmegyei törvényszéki ülnököt és Balomiri János szászvárosszéki törvényszéki ülnököt; Dévára járásbíróknak: Leitshaft Károly volt aranyosszéki törvényszéki elnököt; albirónak: Junga Gyula kir. kincse-tári uradalmi irnokot; Vajda Hunyadra járásbíróknak: Tornya Sándor Hunyad megyei törvényszéki ülnököt; albirónak: Nesztor László: Kolozsmegyei törvényszéki ülnököt Marosillyére járásbíróknak; Pipos Lázár hun-yadmegyei törvényszéki ülnököt; albirónak: Balogh József hunyadmegyei dévai törvényszéki jegyzőt;

a fogarasi törvényszék területén törvényszéki bi-ráknak: Biszray Károly fogarasi kir. urbéri törvényszéki ülnököt, Barabás József fogarasi vidéki törvényszéki ülnököt, Maier Gergely fogarasi kir. urbéri törvényszéki pótülnököt, Sztójka Jován fejarasvidéki törvényszéki ülnököt; Fogarásra járásbíróknak: Fülöp Elek fogaras-városi egyes bíró; albirónak: Negrea György fogaras-vidéki törvényszéki ülnököt, Herszényi Kálmán fogaras-vidéki törvényszéki jegyzőt; Sárkányra járásbíróknak: Fogarassán György fogarásvárosi polgármestert; Zer-nyestre járásbíróknak: Pentsiu Miklós fogarasvidéki tör-vényszéki ülnököt;

a gyergyó-szent-miklósi törvényszék területén törvényszéki bíráknak: Filep Antal magy. kir. jogbiztost, János Sándor volt megyei törvényszéki ülnököt és Ge-réb Kálmán csikszéki szolgabíró; Gyergyó-Szent-Mik-lósr járásbíróknak: Kedves Tamás sepsiszentgyörgyi földterhementesítési valósító bizottmány vezető; albirák-nak: Becse Antal gyergyói egyesbíró és Gereöffy Fe-rencz csanádmegyei központi esküdtest;

a gyulafehérvári törvényszék területén törvény-széki bíráknak: Marossanu Joachim naszödi törvény-széki elnököt, Szalacsony László hátszegi törvényszéki ülnököt, Dányf Károly gyulafehérvárvárosi egyesbíró, Sflakovits Jakab alsófehérmegyei törvényszéki főjegyzőt és Zsákó István alsófehérmegyei törvényszéki ülnököt Gyulafehérvára járásbíróknak: Mihályi Béla hunyadme-gyei algyógyi egyesbíró; albiráknak: Velicánu Sándor

